

Wójcik, Zbigniew

"Gieologiczeskoje obrazowanie i istoria gieologii", Moskwa 1976 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 22/4, 852-853

1977

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W przeciwieństwie do wielu radzieckich opracowań historyczno-naukowych z zakresu chemii, jest ona jednak napisana w sposób daleko odbiegający od ujęć, które preferowały silne powiązanie punktu widzenia historyka nauki z punktem widzenia filozofa nauki. Krótko mówiąc: jest to publikacja zrywająca z obyczajem, który historię chemii podporządkowywał filozofii chemii. Książka jest napisana z pozycji współczesnego chemika, uznającego za wskazane poprzedzić wykład chemii współczesnej wykładem chemii okresów minionych. Nie jest to więc praca dla historyków chemii, a praca dla chemików, którzy chcą w pewnej fazie swego kształcenia zawodowego zapoznać się z dziejami określonego dość wąskiego problemu, a mianowicie odkrycia układu okresowego pierwiastków chemicznych.

Książka składa się z następujących rozdziałów: „Pierwiastki chemiczne i próby ich sklasyfikowania przed D. I. Mendelejewem”; „Prawo okresowości a układ pierwiastków chemicznych D. I. Mendelejewa”; „Prawo okresowości a budowa atomu”; „Własności chemiczne atomów neutralnych”; „Warianty tablic układu okresowego D. I. Mendelejewa”; „Układ okresowy a rozwiązywanie problemów w chemii pierwiastków”; „Prawo okresowości a jądra atomów”; „Niewyczerpalność układu okresowego pierwiastków D. I. Mendelejewa”; „Przegląd prac poświęconych prawu okresowości i układowi okresowemu pierwiastków chemicznych”. D. I. Mendelejewa”.

Z punktu widzenia polskiego czytelnika, interesującego się tytułową problematyką książki, nie mogącego jednak łatwo dotrzeć do wyczerpujących publikacji zagranicznych na ten temat (w Polsce w ogóle nie napisano po wojnie książki poświęconej dziejom odkrycia układu okresowego, chociaż są wartościowe broszury i artykuły) — praca W. I. Siemiszina może stać się źródłem szybkiej informacji. Z pewnością zapoznanie się z nią zachęci niektórych odbiorców do przeczytania monografii o charakterze bardziej poważnym.

Stefan Zamecki
(Warszawa)

Geologiczeskoje obrazowanie i istoria geologii. Międzynarodnyj Geologiczeskij Kongres. XXV sesja. Dokłady sowieckich geologów. Moskwa 1976. Izd. „Nauka”. 92 s.

W 1976 r. w Australii odbyła się kolejna sesja Międzynarodowego Kongresu Geologicznego. Wśród licznych sympozjów tej sesji jedno poświęcone zostało nauczaniu geologii i jej historii. Referaty radzieckich geologów — przedstawione na tym sympozjum ukazały się ostatnio w osobnej książeczce, która z pewnością zainteresuje historyków nauk przyrodniczych.

Na osiem wydrukowanych prac sześć omawia różne problemy historii nauk geologicznych: W. I. Onoprijenko i A. S. Powarennych — *Historia geologii, metodologia i teoria geologiczna*; E. E. Miłanowski — *Szkoła geologiczna Uniwersytetu Moskiewskiego i jej rola w rozwoju geologii regionalnej*; W. A. Kudriawcew, K. P. Mielnikowa — *Powstanie wiedzy o wiecznej zmarzlinie w ZSRR i wykłady z tego zakresu na Uniwersytecie Moskiewskim*; I. I. Szafranowski — *Rola krystalografii w historii nauczania nauk geologicznych*; D. P. Rezwoj — *O historii nauczania o głębokich rozłamach*; A. I. Rawikowicz — *Historia podstawowych idei w poznaniu struktur organogenicznych*.

Charakter sympozjum kongresowego zdecydował zapewne o doborze referatów, w których eksponowano przede wszystkim historię nauczania poszczególnych dyscyplin w radzieckich szkołach wyższych. Obok tego poświęcono sporo uwagi zagadnieniom metod nauczania starając się popularyzować najcenniejsze zdobycze

pedagogicznej działalności przyrodników. Z tych względów ten bardzo wartościowy zbiór artykułów nie może być traktowany jako odzwierciedlenie aktualnie prowadzonych prac nad historią nauk geologicznych w ZSRR. Zresztą spośród znanych historyków radzieckich prace swe zamieścili tu tylko K. Mielnikowa, A. Rawikowicz i I. Szafranowski. Nie ma natomiast wśród autorów W. Tichomirowa, który uczestniczył w pracach sympozjum kongresowego w Australii.

Kończąc informacje o tym wydawnictwie pragnę podkreślić, że w artykule W. Kudriawcewa i K. Mielnikowej o problemach poznania wiecznej zmarzliny, uznano za pioniera tej dyscypliny badań geologicznych Leonarda Jaczewskiego, Polaka stale zatrudnionego w Komitecie Geologicznym w Petersburgu. Jego praca na ten temat — oparta na obserwacjach z Syberii i opublikowana w 1889 r. — rozpoczyna bujny okres rozwoju badań w tej ważnej dziedzinie nauki. Ośrodkiem prac nad tymi zagadnieniami jest w ostatnich latach Wydział Geologiczny Uniwersytetu w Moskwie, gdzie twórczość Jaczewskiego inspirowała młodzież do poszukiwania nowych kierunków badawczych.

Zbigniew Wójcik
(Warszawa)

Reedycja *Opisania Polskich Żelaza Fabryk* Józefa Osińskiego.

W r. 1782 ukazała się w Warszawie niezwykle cenna publikacja, z której korzystają wszyscy historycy hutnictwa. Jest to *Opisanie polskich żelaza fabryk* X. Józefa Henryka Osińskiego. Praca ta zawiera szereg niezwykle wartościowych danych dotyczących XVIII-wiecznego polskiego hutnictwa żelaza oraz kolorowane ilustracje rud. Oparcie książki na wynikach ankiety, rozesłanej do polskich właścicieli hut żelaza, jak również kolorowane ilustracje rud, stanowiły w okresie wydania *Opisania novum* w skali światowej.

Dzięki inicjatywie Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego w Polsce w ubiegłym roku (1976) wydano reedycję tej wartościowej pozycji. Jest to przedruk metodą fotooffsetową, wykonany w Drukarni Narodowej w Krakowie z pierwodruku, udostępnionego przez Bibliotekę Narodową w Warszawie.

Nakład wynosi 800 egzemplarzy numerowanych; Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe wydały je na zamówienie Zjednoczenia Księgarstwa.

H. J.